

STRÁŽ PŘÍRODY JAKOŽTO VEŘEJNÁ STRÁŽ VE STÁTECH HRANIČÍCÍCH S ČESKOU REPUBLIKOU

VOJTĚCH STEJSKAL

doc. JUDr. VOJTĚCH STEJSKAL, Ph.D. Absolvent Právnické fakulty Univerzity Karlovy. V letech 2001-2002 působil na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR. Od roku 2002 pracuje na katedře práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Od roku 2022 je vedoucím katedry a garantem oboru právo životního prostředí. Rovněž je stálým zahraničním spolupracovníkem Institutu pro právo životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Jana Keplera v rakouském Linci a členem nadace pro podporu rozvoje tohoto institutu. V roce 2001 založil a dodnes působí jako šéfredaktor časopisu České právo životního prostředí. Je členem České společnosti ornitologické. Odborně se zaměřuje především na oblast vnitrostátního, evropského, mezinárodního a srovnávacího práva životního prostředí. Specializuje se především na právní úpravu ochrany přírody, krajiny a biodiverzity.

Následující článek se snaží přiblížit právní úpravu stráže přírody v zemích, hraničících s Českou republikou. Jedná se o komparaci právní úpravy v Polsku, Slovensku, Rakousku a Německu, tedy zemí, kde stejně jako v Česku má ochrana přírody podobné kořeny a podobnou (včetně doby vzniku) historii. Vzhledem k obsahovému zaměření tohoto čísla časopisu Fórum ochrany přírody se nebudu zabývat popisem či analýzou české platné právní úpravy, avšak budu na její prvky průběžně odkazovat při popisu a komparaci zahraničních právních úprav. V pohraničních oblastech všech srovnávaných zemí leží řada národních parků a dalších zvláště chráněných území. V některých z nich se dokonce praktikují společné strážní hlídky. Přesto se zdá, že právní úprava je v těchto zemích někde podobná a někde rozdílná. Domnívám se, že právě tyto poznatky mohou být pro české čtenáře a zejména odbornou veřejnost zajímavé a případně mohou přinést i nějakou inspiraci pro diskusi o případné nové české právní úpravě veřejných stráží v ochraně životního prostředí, resp. stráží přírody.

VEŘEJNÉ STRÁŽE V POLSKU

Stráž ochrany přírody jako taková v současné polské právní úpravě neexistuje (existovala v letech 1957 až 2001). Platná právní úprava zná pouze stráž národního parku. Stráž národního parku je dle § 108 a násl. polského zákona o ochraně přírody z roku 2004 uniformovaná a ozbrojená organizační jednotka s policejními pravomocemi, klasifikovaná jako stráž ochrany přírody a zařazená do kategorie správní policie. Její příslušníci plní úkoly spojené s ochranou

majetku a potíráním trestných činů a přestupků v oblasti ochrany přírody v polských národních parcích. Příslušníci stráže parku jsou zařazeni jako součást služby národních parků.

Strážcem národního parku se může stát osoba, která je polským občanem, dosáhla věku 21 let, je plně svéprávná, nebyla zbavena veřejných práv, má minimálně středoškolské vzdělání nebo střední odborné vzdělání, má bezúhonný posudek místně příslušného policejního ředitele, je zdravá (fyzicky i psychicky, na základě potvrzení lékaře) a nebyla dosud trestaná za trestné činy. Náklady na potvrzení lékaře nese osoba, která se chce stát strážcem. Každých pět let podstupuje strážce opakovaně kontrolní lékařské vyšetření. Pokud by vzhledem k výsledkům kontrolního pětiletého vyšetření strážce nadále nespĺňoval zdravotní podmínky, může zůstat pracovníkem správy národního parku, avšak nemůže nadále pokračovat v pozici strážce národního parku.

Základní organizační jednotkou stráže národního parku je stanoviště stráže. V jeho čele stojí velitel stanoviště, který je podřízen řediteli národního parku. Stanoviště musí být tvořeno nejméně dvěma osobami. Ředitel národního parku má právo vytvořit v rámci stanoviště terénní skupinu, v jejímž čele stojí velitel skupiny, který je podřízen veliteli stanoviště. Strážci národního parku vykonávají službu v terénu v minimálně dvoučlenných hlídkách, které organizuje velitel stanoviště nebo velitel terénní skupiny.

Terénní služba stráže národního parku se vykonává na území národního parku. Mimo jeho hranice lze vykonávat strážní službu v případě důvodného podezření, že přestupek nebo

Krkonoše. Archiv Správy KRNP

trestný čin způsobil škodu na území národního parku (příkladem je stíhání pachatele podezřelého z přestupku či trestného činu, který ujíždí mimo hranice národního parku).

Pokud je strážce národního parku jmenován k výkonu služby, pak je oprávněn mimo jiné: legitimovat osoby podezřelé ze spáchání trestného činu nebo přestupku a svědky, kontrolovat doklady o zaplacení vstupného do národního parku, zadržet a předat polské policii osoby podezřelé ze spáchání trestného činu nebo přestupku v oblasti ochrany přírody, zadržet a kontrolovat dopravní prostředky a kontrolovat obsah zavazadel; prohledávat prostory a jiná místa; kontrolovat subjekty vykonávající podnikatelskou činnost na území národního parku.

Podle § 2 odst. 2 nařízení předsedy vlády ze dne 25. dubna 2005 o udělení oprávnění strážcům parků v národních parcích a dalším zaměstnancům národních parků, kterým jsou svěřeny pravomoci v oblasti ochrany přírody a krajiny, je strážce oprávněn ukládat pokuty formou pokutového bloku na místě činu.

Strážce polského národního parku může být vybaven střelnou zbraní. Musí absolvovat školení, výcvik a složit komisionální zkoušku. Musí předložit lékařský posudek o psychickém stavu (vše viz čl. 110 zákona o ochraně přírody). Poté rozhodne o přidělení zbraní konkrétnímu strážci ředitel národního parku.

Zákon o ochraně přírody v čl. 110 rozlišuje mezi bojovou zbraní a loveckou zbraní. Strážce může mít obojí. Bojovou zbraní se rozumí revolver (oprávněné použití v rámci zásahu proti pachateli trestného činu), loveckou zbraní myslivecká střelná zbraň (oprávněné použití vůči zvěři). Ve zvláštních případech může použít prostředky přímého donucení (podobné oprávnění jako polská policie) a střelnou zbraň. Zvláštními případy se rozumí např. situace ohrožení strážce kontrolovanou fyzickou osobou. Prostředky přímého donucení se použijí v míře nezbytné k dosažení účelu jejich použití, přiměřeně stupni ohrožení, přičemž se mají volit co nejmírnější donucovací prostředky.

Dle polského zákona o ochraně přírody spolupracuje stráž národního parku s polskou policií či s polskou pohraniční stráží (společné hlídky, předávání zadržovaných osob). Stráž národního parku spolupracuje i s ostatními strážemi ochrany životního prostředí, kterými jsou v Polsku lesní stráž, stráž myslivecká a stráž rybářská.

Vedle stráže národního parku existuje v polské legislativě ještě tzv. služba krajinného parku (čl. 107 zákona o ochraně přírody). V rámci oprávnění služby krajinného parku patří také oprávnění pracovníka služby krajinného parku legitimovat osoby narušující právní předpisy o ochraně přírody na území krajinného parku a v případě odmítnutí se

legitimovat je předat orgánům polské policie či jiným orgánům státní správy ke zjištění totožnosti. Nemá však další oprávnění, která patří strážci národního parku. Dle polského práva smí osobu podezřelou ze spáchání trestného činu omezit až do příjezdu policie na svobodu, avšak nemá oprávnění použít donucovacích prostředků jako má stráž národního parku. Odborná literatura toto kritizuje¹.

V ostatních kategoriích zvláště chráněných přírodních území dle polského zákona o ochraně přírody má postavení „strážce přírody“, tedy kontrolu a prosazování odpovědnosti za přestupky a trestné činy polská policie.

VEŘEJNÉ STRÁŽE NA SLOVENSKU

Ani na Slovensku neexistuje jedna „univerzální stráž“, ale šest druhů různých stráží s působností pro jednotlivé oblasti právní ochrany životního prostředí. Podobně jako v Česku, jsou i na Slovensku upraveny veřejné stráže ve speciálních zákonech. Jedná se o stráž přírody, rybářskou stráž, lesní stráž, mysliveckou stráž. Na Slovensku však mají ještě na rozdíl od Česka vodní stráž (v ČR byla též, ale jen do roku 2001) a dále polní stráž. Polní stráž je jako jediná upravena v samostatném zákoně č. 255/1994 Z.z., o polnej stráž, přičemž zbylých pět stráží je zakotveno v rámci speciálních zákonů² upravujících ochranu jednotlivých oblastí životního prostředí.

Veřejnou stráž na Slovensku, obdobně jako u nás, může být jen fyzická osoba za splnění určitých zákonných podmínek, přičemž i na Slovensku mají veřejné stráže postavení úředních osob. Přičemž lze konstatovat, že slovenská právní úprava, podobně jako česká, obsahuje ve většině případů rozdílné úpravy mezi sebou navzájem, co se podmínek ustanovení, oprávnění a postupu při použití donucovacích prostředků týče.

Na Slovensku existují tři různé modely postavení veřejných stráží. Polní stráž má postavení jedinečné v podobě pracovněprávního vztahu k vlastníkovu pozemku, nájemci pozemku nebo ke společenstvu vlastníků zemědělských pozemků³. Dalším modelem je model dobrovolných strážců podobně upravený

¹ Radecki, W., Danecka, D. *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz. Wydanie 5. Difin Warszawa, 2018, s.510-511.*

² Zákon č. 543/2002 Z.z., o ochrane prírody a krajiny, zákon č. 326/2005 Z.z. o lesoch, zákon č. 364/2004 Z.z., o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb., o priestupkoch, zákon č. 274/2009 Z.z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 139/2002 Z.z., o rybárstve.

Mořské oko ve Vysokých Tatrách. Zdroj www.freepik.com

tak, jako je tomu u nás (např. v zákoně č. 114/1992 Sb.). Třetím modelem jsou profesionální strážci, jakožto především zaměstnanci orgánů státní správy, ale to pouze v případě stráže přírody, lesní stráže a vodní stráže.

Stráž přírody podle § 71a zákona o ochraně přírody č. 543/2002 Z.z. plní úkoly při zabezpečování kontroly dodržování tohoto zákona včetně informační a výchovně vzdělávací činnosti. Stráž přírody se dělí na profesionální a dobrovolnou stráž, přičemž člen profesionální stráže je v pracovněprávním vztahu zaměstnance organizace působící v ochraně přírody.

Stráž přírody na Slovensku neustanovuje ani správa příslušného národního parku ani Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, neboť se jedná o odborné organizace, nikoliv orgány ochrany přírody (viz a contrario § 64 zákona o ochraně přírody č. 543/2002 Z.z.). Adept na člena stráže musí složit odbornou zkoušku a splnit i ostatní podmínky, které jsou podobné, včetně složení slibu, jako podmínky v českém zákoně č. 114/1992 Sb., s výjimkou věku, na Slovensku stačí věk 18 let. Členem stráže přírody se fyzická osoba stane dnem zápisu do seznamu členů stráže přírody, který vede orgán ochrany přírody, kterým je okresní úřad v sídle kraje. Fyzická osoba může být zapsána do seznamu členů stráže přírody na základě návrhu organizace ochrany přírody (tedy např. správy národního parku).

Po zápisu člena stráže přírody do seznamu (§ 73 zákona o ochraně přírody č. 43/2002 Z.z.) a po složení slibu mu vydá okresní úřad v sídle kraje do 30 dní průkaz člena stráže přírody a odznak člena stráže přírody. Průkaz člena stráže přírody je veřejnou listinou. Zajímavostí pro české čtenáře může být, že do seznamu členů stráže přírody okresní úřad v sídle kraje zapíše také vlastníka soukromého chráněného území, který prokáže způsobilost k výkonu funkce člena stráže přírody podle stejných pravidel zákona jako adept na člena stráže přírody u státem chráněných území.

Slovenská právní úprava má dále podrobná pravidla prokazování se příslušností ke stráži přírody při kontrole v terénu (§ 74). Velmi podrobně jsou pak zakotveny pravomoci strážců (§ 75). V zásadě jsou obdobné, jako ty v Česku či Polsku, avšak jsou upraveny mnohem podrobněji. Zásadním rozdílem od české právní úpravy (ale obdobně jako u polské právní úpravy stráže národního parku) má slovenská stráž přírody oprávnění držet a použít zbraň ve vymezených případech (§ 75 odst. 1 písm. t).

Druhou zásadní odlišností mezi veřejnými strážemi České a Slovenské republiky je oprávnění příslušníků veřejných stráží na Slovensku používat donucovací prostředky (obdobně jako polská stráž národního parku). Právní úprava je překvapivě u jednotlivých stráží různorodá, respektive kromě vodní stráže, která nemá oprávnění použít vůbec

žádné donucovací prostředky. U zbylých pěti stráží se výčet druhů donucovacích prostředků a jejich intenzity odlišuje. Naprosto stejně je upraveno oprávnění členů rybářské stráže, stráže přírody a lesní stráže, přičemž u lesní stráže je povoleno použít i varovný výstřel. Myslivecká stráž má široké oprávnění donucovacích prostředků, kdy může použít navíc i paralyzující prostředky (ale paradoxně zrovna myslivecká stráž nemůže použít služebního psa). Člen stráže přírody má rovněž široká oprávnění, při terénní službě v rámci zásahu je oprávněn použít hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobrany, dále slzotvorné prostředky, obušek, pouta a dokonce služebního psa (na rozdíl od myslivecké stráže). Podrobnosti pak stanoví § 76 zákona.

Člen veřejné stráže (kromě vodní) je oprávněn použít donucovací prostředky za účelem zabránit úmyslnému porušování příslušného zákona, zajistit bezpečnost jiné osoby anebo vlastní osoby před útokem nebo omezit osobní svobodu osoby, která klade aktivní odpor (pokud se nejedná o osobu, vůči které použít donucovací prostředky nemůžou). To vše po předchozím vyzvání, prokázání se veřejnou stráží a se zohledněním zásady přiměřenosti.

Slovenský ráj. Zdroj www.pixabay.com

³ Hanák, J., Průchová, I.: *Kontrolní mechanismy při prosazování ochrany životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 78.

Stráž přírody má rovněž rozsáhlé povinnosti stanovené přímo zákonem (§ 77). Právní úprava určuje povinnosti nejen při kontrole samotné, ale i při použití zbraně a donucovacích prostředků. Závažné porušení těchto předpisů včetně překročení pravomocí může být jedním z důvodů pro vyškrcnutí ze seznamu strážců přírody (§ 78).

Podle § 79 zákona mají oprávnění a povinnosti člena stráže přírody také ministerstvem životního prostředí určenými zaměstnanci organizací ochrany přírody (např. správ jednotlivých národních parků) a také pověřeni příslušníci Horské záchranné služby. Tato skutečnost se jim zaznamená do služebního průkazu.

VEŘEJNÁ STRÁŽ V RAKOUSKU

Zásadním rozdílem od polské, slovenské a české právní úpravy strážů přírody, potažmo veřejných strážů v oblasti ochrany životního prostředí, je skutečnost, že v Rakousku neexistuje, vzhledem k jejímu federativnímu uspořádání, jednotná právní úprava stráže přírody. Rakousko nemá totiž na celostátní úrovni spolkový zákon o ochraně přírody, tato právní úprava je dle ústavního zákona o ochraně životního prostředí vyhrazena jednotlivým rakouským spolkovým zemím. Prameny právní úpravy ochrany přírody jsou proto v jednotlivých devíti rakouských zemích (včetně Vídně), tedy devět zemských zákonů o ochraně přírody, mezi kterými bývají rozdíly v právních nástrojích a institutech.

V Rakousku existuje tzv. Horská a přírodní stráž. Mezi její kompetence patří: poskytování informací o ochraně přírody, kontrola dodržování zákonů na ochranu přírody a životního prostředí, podpora úřadů při ochraně přírodní a kulturní krajiny a aktivní pomoc při údržbě a managementu přírodních stanovišť. V závislosti na té které spolkové zemi se jedná v případě horské a přírodní stráže buď o veřejnoprávní korporace (Korutany, Štýrsko, Tyrolsko), spolky (Viedeň, Dolní Rakousy, Vorarlbersko) nebo součástí zemských orgánů veřejné správy (Salcbursko, Horní Rakousy, Burgenland), jejichž přesné úkoly a pravomoci se v některých případech liší. Zaměstnanci jsou podřízeni okresům nebo přímo spolkovým zemím, pracují na dobrovolné bázi nebo na plný úvazek a jsou přísežnými orgány veřejné stráže. Bývá zvykem v alpských zemích stráž přírody nazývat Horská stráž a v nížinných zemích Přírodní stráž.

Členové stráže přírody jsou orgány veřejného dohledu a po příslušném školení a složení zkoušky skládají přísahu jako orgány veřejné stráže. Obvykle jsou podřízeni okresním správním orgánům, jinak zemské vládě. Strážní orgány jsou obvykle jednotně oblečeny ve spolkové uniformě, ale mohou vykonávat své povinnosti i v civilním oděvu. Strážní orgány nosí příslušné služební průkazy, kterými se prokazují při kontrole v terénu. Mají právo požadovat prokázání totožnosti, zabavovat určité předměty (např. pasti na ptáky) a hlásit přestupky úřadům jako kdokoli jiný. V některých spolkových zemích mají také právo ukládat pokuty v blokovém řízení na místě a v případě potřeby omezit podezřelého ze spáchání přestupku na svobodě a předat jej policejním orgánům.

Dále uvádím informace o horské a přírodní strážích ve dvou rakouských zemích, hraničících s Českem.

Dolnorakouská Horská a přírodní stráž je zmíněna v § 28 odst. 3 dolnorakouského zákona o ochraně přírody. Podle něj přispívá svojí činností k dosahování cílů ochrany přírody. Dle statutu dolnorakouská Horská a přírodní stráž dohlíží na dodržování právních předpisů vydaných spolkovou zemí Dolní Rakousko v oblasti ochrany přírody (může dohlížet na území Dolních Rakous i nad dodržováním právních předpisů z ostatních oblastí práva životního prostředí, pokud jsou vydány federální vládou). Od roku 2022 má Horská a přírodní stráž výslovně za úkol také ochranu před požáry v přírodě, včetně lesních požárů. Členové stráže v rámci pravidelné terénní služby mají předcházet porušování předpisů a přispívat k osvětě obyvatelstva. Pokud se nepodaří při kontrole dosáhnout smírné dohody, mohou členové stráže zjištěné protiprávní jednání oznámit policii či zemským orgánům ochrany přírody. Nemohou však ukládat pokuty či jiná opatření na místě a nemají donucovací prostředky včetně oprávnění nosit zbraně. Druhou, rozsáhlou oblastí činnosti stráže přírody je provádění managementu (udržovacích prací) v přírodě a provádění opatření k prevenci v oblasti ochrany přírody, většinou po dohodě s oddělením ochrany přírody vládního úřadu spolkové země Dolní Rakousy.

Specifickým případem jsou stráže přírody v národních parcích spolkové země Dolní Rakousy. Podle § 16 dolnorakouského zákona o národních parcích z roku 2017 pro

dohled nad návštěvníky národních parků a pro kontrolu dodržování ustanovení tohoto zákona zapojí Správa příslušného národního parku dostatečný počet personálně a odborně způsobilých osob. Tyto osoby jsou jmenovány zemskou vládou Dolních Rakous. Totéž platí pro odvolání oprávnění. Členové stráže přírody (strážní orgány) se při výkonu své funkce považují za veřejnou stráž. Požívají zvláštní ochrany, kterou státním zaměstnancům poskytuje trestní zákoník (§ 74 rakouského trestního zákoníku). Jsou oprávněny zadržet osoby přistižené při zakázaném zásahu do přírody v národním parku, za účelem jejich předvedení před příslušným orgánem činným v řízení o spáchání protiprávního jednání, pokud přistižená osoba je strážci neznámá, neprokáže svou totožnost a její totožnost nelze jinak okamžitě zjistit, nebo existuje důvodné podezření, že se bude snažit vyhýbat stíhání, nebo pokračuje v páchání protiprávního jednání i přes varování nebo se jej pokusí opakovat. V případě podezření ze spáchání správního deliktu jsou strážní orgány oprávněny v případě hrozícího nebezpečí rovněž dočasně zajistit věci, které lze prohlásit za propadlé.

Honorakouská stráž přírody podporuje orgány ochrany přírody při provádění honorakouského zákona o ochraně přírody a krajiny z roku 2001 a slouží k informování a zvyšování povědomí obyvatel Horních Rakous o ochraně přírody.

Podle § 54 honorakouského zákona o ochraně přírody a krajiny z roku 2001 může zemská vláda jmenovat fyzické osoby dobrovolnými čestnými orgány stráže přírody na dobu pěti let. Ve svém celku tvoří tyto lidi "Honorakouskou stráž přírody" a jsou honorakouskou zemskou vládou zavázáni přísahou svědomitě plnit své povinnosti. Přísahu skládají po absolvování základního kurzu a složení zkoušky. Po složení přísahy je jim vydán služební průkaz a předán odznak stráže přírody. Po uplynutí pěti let je možné jejich další jmenování na dalších pět let, pokud jsou splněny příslušné podmínky. "Honorakouskou stráž přírody" zastupuje koordinátor honorakouské stráže přírody a mluvčí honorakouských orgánů stráže přírody ve Svazu horských a přírodních strážů Rakouska (ABNÖ).

Obecně lze uvést, jaké jsou úkoly a působnost stráže přírody. Je to především dobrovolná podpora orgánů ochrany přírody v Horních Rakousku, konkrétně spolupráce

především s odbory ochrany přírody okresních správních úřadů. Dále je úkolem strážce přírody informování a vzdělávání obyvatelstva o šetrném chování k přírodě a ohleduplnosti k přírodě. Třetím okruhem úkolů je dohled a kontrola v rámci územní a druhové ochrany přírody. Územní působnost člena strážce přírody je jeden nebo více okresů země Horní Rakousy.

Zájemce o jmenování členem strážce přírody musí absolvovat dvoudenní základní kurz s písemnou a případně ústní zkouškou, která se skládá ze znalosti hornorakouského zákona o ochraně přírody a krajiny z roku 2001 a vyhlášek vydaných na základě tohoto zákona, pokud je to nutné pro výkon funkce a dále ze základních znalostí biologie ochrany přírody.

Pokud jde o ostatní požadavky na jmenování, uchazeč musí mít rakouské státní občanství, dovršit 21 let života, prokázat fyzickou, duševní a odbornou způsobilost, prokázat spolehlivost a trestní bezúhonnost.

Při splnění všech podmínek může být strážce přírody jmenován i tzv. strážcem ochrany jeskyní. Se zánikem funkce strážce přírody zaniká i funkce strážce ochrany jeskyní.

Členové Hornorakouské strážce přírody jsou při výkonu své funkce oprávněni:

- vstupovat na pozemky, které patří do oblastí jejich dozoru, a bezplatně používat přístupové cesty;
- zastavovat ve svém dozorovém území osoby, které potkají při páchání správního deliktu podle tohoto zákona nebo vyhlášky vydané na základě tohoto zákona, za účelem zjištění jejich osobních údajů a sepsání protokolu;
- v případě hrozícího nebezpečí dočasně zabavit věci, které mohou být prohlášeny za propadlé; orgán ochrany přírody neprodleně vydá dotyčné osobě potvrzení a zabavené předměty předá příslušnému orgánu veřejné správy;
- prohledat vozidla a kontejnery přepravované zastavenými osobami, zda v nich nejsou předměty, které mohou být prohlášeny za propadlé.

Orgány strážce přírody jsou povinny zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděly výlučně při výkonu své činnosti jako orgány strážce přírody a jejichž utajení je nutné v zájmu územního orgánu nebo účastníků řízení. Orgány ochrany přírody jsou povinny organizovat svou kontrolní činnost tak, aby co nejméně poškozovaly práva třetích osob. Při výkonu

své činnosti požívají orgány strážce přírody trestněprávní ochrany.

VEŘEJNÉ STRÁŽE V NĚMECKU

V Německu pracují strážci na plný úvazek jako dozorcí chráněného území, zejména v národních parcích, biosférických rezervacích, přírodních parcích, přírodních rezervacích. Pracují také na biologických stanicích, pro obce, nadace nebo jako externisté. V závislosti na regionu se nazývají také strážci přírody, strážci národních parků nebo strážci ochrany přírody.

Strážce představuje první neakademickou profesi ochrany přírody v Německu. Tato profese byla státem uznána 14. března 1998, kdy vstoupilo v platnost nařízení o dalším vzdělávání (Spolková sbírka zákonů č. 14 ze dne 13. března 1998) pro certifikované pracovníky ochrany přírody a krajiny. V tomto nařízení byla jednotně pro celé Německo upravena odborná kvalifikace pro práci strážce přírody. Předpokladem pro připuštění ke zkoušce je vzdělání v "zelené" profesi. Kromě toho existuje vedlejší vstupní klauzule, která umožňuje vykonávat tuto profesi i osobám s jiným předchozím odborným vzděláním. To znamená, že potřebné znalosti lze získat a prokázat i jiným způsobem.

Podobně jako v jiných výše uvedených zemích Střední Evropy se strážce i v Německu považuje především za prostředníka mezi člověkem a přírodou. Z toho pro něj vyplývají následující oblasti činnosti: terénní exkurze pro návštěvníky přírodních chráněných území, zapojení se do vzdělávacích a osvětových

programů, poradenství pro místní obyvatele a vlastníky pozemků a hospodáře. Dále jsou to praktické činnosti při ochraně přírody, management přírodních stanovišť, opatření na ochranu živočišných a rostlinných druhů. Monitoruje stav přírodních ekosystémů, zapojuje se do vědeckovýzkumných projektů na ochranu přírody.

Vedle těchto aktivit strážce přírody provádějí i dozor a kontrolu nad dodržováním právních předpisů na ochranu přírody, spolupracují při tom s policií, hasičským záchranným sborem a zemskými úřady ochrany přírody. Strážci jsou též školeni v poskytování první pomoci.

Základem právní úpravy ochrany přírody v Německu je spolkový zákon o ochraně přírody z roku 2009. Na něj navazují jednotlivé zemské zákony na ochranu přírody. Ty se mohou na základě textu německé spolkové Ústavy v příslušných věcech odchýlit a upravit si odlišně příslušnou oblast právních vztahů. Proto je právní úprava nejednotná podobně jako v Rakousku.

Ve stručnosti se tedy budu dále zabývat jen vybranými zemskými právními úpravami, výběr byl zvolen z hlediska německých spolkových zemí sousedících s českými národními parky.

Bavorský zemský zákon o ochraně přírody a péči o krajinu z roku 2011 uvádí strážce přírody v § 49. Podle něj orgán ochrany přírody může zaměstnávat pomocné pracovníky (stráž přírody), kteří pomáhají orgánům ochrany přírody a policii. Při výkonu služby

Šumava. Zdroj www.pixabay.com

jsou strážci považováni za členy orgánu ochrany přírody v terénu a mohou provádět úřední úkony pouze na území v působnosti orgánu ochrany přírody.

Úkolem stráže přírody je odhalovat, předcházet a zastavovat porušování právních předpisů upravujících ochranu přírody, péči o krajinu a rekreaci v přírodě, za jejichž porušení hrozí pokuta nebo jiná sankce, a pomáhat při stíhání těchto porušení.

Členové stráže přírody mohou při výkonu svých povinností v rámci strážní služby:

- zastavit osobu za účelem zjištění její totožnosti;
- odvést zastavenou osobu na policejní stanici, pokud není možné zjistit její totožnost na místě nebo pokud existuje důvodné podezření, že poskytnuté údaje jsou nesprávné;
- dočasně vykázat osobu z místa nebo jí dočasně zakázat vstup na místo;
- zabavit neoprávněně odňaté věci a předměty, které byly použity nebo mají být použity k protiprávnímu jednání.

Strážce přírody musí při výkonu služby nosit služební odznak a služební průkaz, kterým se musí na požádání prokázat při provádění služebního úkonu.

Saský zákon o ochraně přírody z roku 2007

upravuje v § 43 tzv. Službu ochrany přírody. Její součástí je i stráž ochrany přírody. Ta je ustanovena pro zvláštní úkoly nebo pro určitá zvláště chráněná přírodní území.

Vhodné osoby s certifikací (viz výše) mohou být jmenovány strážci ochrany přírody na plný úvazek pro zvláštní úkoly nebo konkrétní oblasti. V rámci své působnosti mají za úkol:

- informovat návštěvníky volné krajiny o předpisech na ochranu přírody a krajiny;

- dohlížet na dodržování a prosazování předpisů na ochranu přírody a krajiny;

- předcházet porušování právních předpisů, za které hrozí pokuta, a napomáhat při stíhání jejich porušování.

K plnění těchto úkolů jsou strážci přírody oprávněni:

- vstupovat do přírodních rezervací a dalších chráněných území a objektů, a to i mimo turisticky značené cesty;

- zastavit osobu za účelem zjištění její totožnosti, pokud zjistí, že porušuje zákon nebo je z takového porušení podezřelá;

- předvést zastavenou osobu na policejní stanici, pokud není možné zjistit její osobní údaje na místě nebo pokud je podezření, že její údaje jsou nesprávné;

- dočasně vykázat osobu z místa nebo jí dočasně zakázat vstup na místo;

- zabavit zvláště chráněné živočichy nebo rostliny nebo jejich části, které byly zastavenou osobou neoprávněně odebrány z přírody.

Strážce přírody se musí při výkonu strážní služby vždy prokázat služebním průkazem, dokazujícím, že je pro výkon strážní služby oprávněný. Strážce přírody je ustanoven příslušným orgánem ochrany přírody. Strážci přírody mohou při výkonu strážní služby pomáhat čestní pomocníci, přidělení orgánem ochrany přírody. Za jejich pomoc je však odpovědný strážce přírody.

ZÁVĚR

Výše uvedená analýza ukazuje, že ve státech hraničících s Českou republikou jsou strážce přírody standardním právním institutem

v oblasti legislativy práva životního prostředí. Jejich úloha je totožná ve všech státech, tedy provádět správní dozor, resp. kontrolu nad dodržováním právních předpisů z oblasti ochrany přírody a krajiny v terénu, především ve zvláště chráněných přírodních územích. Velmi často se jedná však jen o část jejich věcné působnosti, neboť ve sledovaných právních úpravách středoevropských států je pochopitelně výkon správního dozoru součástí širší agendy, která spočívá v oblasti vědy a výzkumu, informovanosti veřejnosti, osvěty, vzdělávání, průvodcovské terénní služby a praktických činností k údržbě krajiny a ochrany přírodních ekosystémů a druhové biodiverzity.

Provedená analýza a komparace ukazuje, že ve sledovaných právních úpravách jednotlivých států jsou významné shody, ale i rozdíly v právní úpravě postavení veřejných stráží, jejich oprávnění i povinností. Z nejvýznamnějších rozdílů bych zde uvedl, že česká právní úprava se podstatně liší od polské a slovenské v tom, že naše stráž přírody není ozbrojená a nemá oprávnění používat donucovací prostředky ve vztahu k osobám podezřelým ze spáchání přestupku či trestného činu. Na rozdíl od německé a rakouské právní úpravy však česká stráž přírody je oprávněna ukládat sama blokové pokuty na místě v terénu. Ostatní rozdíly jsou spíše v detailech. Pokud by české ministerstvo životního prostředí v budoucnu uvažovalo o novelizaci příslušných ustanovení zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, lze doporučit jako inspiraci v podstatě keroukoliv z výše popsaných právních úprav.